

Poznań, Łódź, 16 grudnia 2019

dr hab. prof. UAM Beata Jachimczak
Wydział Studiów Edukacyjnych
Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

OCENA

dorobku naukowego i głównego osiągnięcia naukowego dr Agnieszki Hamerlińskiej pt:

Mowa przelykowa. Studium onkologopedyczne

Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2019

Sylwetka zawodowa i naukowa

Doktor Agnieszka Hamerlińska w 2006 ukończyła Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki w zakresie logopedii. Pracę magisterską napisała pod kierunkiem dr Magdaleny Grabowskiej na temat: *Motywacja do rehabilitacji logopedycznej osób z afazją*. W 2007 roku ukończyła na Uniwersytecie Gdańskim Podyplomowe Studia Neurologopedyczne, zaś w 2008 roku na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy poszerzyła swoje wykształcenie w zakresie psychologii broniąc pracę magisterską napisaną pod kierunkiem prof. Bassama Aouila: *Kompetencje komunikacyjne osób z afazją*. Następnie kontynuowała naukę w tym Uniwersytecie realizując studia doktoranckie, które ukończyła w 2011 roku. Uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki na podstawie dysertacji doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jacka Błeszyńskiego: *Uwarunkowania skuteczności terapii logopedycznej dzieci z dyslalią*.

Po zakończeniu studiów doktoranckich w 2011r. rozpoczęła pracę w Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy na Wydziale Pedagogiki i Psychologii, w Instytucie Pedagogiki w Zakładzie Pedagogiki Specjalnej i Logopedii na stanowisku adiunkta gdzie pracowała do 30 września 2017. Swoje dalsze zatrudnienie realizowała i do dziś realizuje w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu na Wydziale Nauk Pedagogicznych w Katedrze Logopedii.

Równoległe z pracą naukowo-badawczą na uczelni Pani Doktor pozostawała w czynnym kontakcie z praktyką diagnostyczno-terapeutyczną co przyczyniło się do Jej zainteresowań naukowych i czynionych analiz.

Jedną z przestrzeni doświadczeń praktycznych były przedszkola, w których Habilitantka pracowała na stanowisku logopedy lub psychologa (2006 – 2008: Niepubliczne Przedszkole „Bajka” w Bydgoszczy; 2008 – 2009: Niepubliczne Przedszkole „Wesołe Serduszka”: 2018: Przedszkole Fantazja w Bydgoszczy). Innym rodzajowo doświadczeniem była praca w Domu Pomocy Społecznej dla Osób Chorych Psychicznie w Gołuszycach jako psycholog (2010-2012) oraz praca diagnostyczna w poradni logopedycznej „Alergo – Vita” Zespół Lekarzy Specjalistów NZOZ (2008-2013). Od 2015 roku cyklicznie uczestniczy w turnusach terapeutycznych organizowanych przez Dolnośląski Oddział Polskiego Towarzystwa Laryngektomowanych co jednoznacznie powiązane jest z Jej projektem badawczym zaprezentowanym w głównym dziele naukowym. Od 2018 do dziś współpracuje czynnie z Dolnośląskim Centrum Onkologii, poradnią laryngologiczną w zakresie udzielania konsultacji logopedycznych oraz odbywania szkoleń pod opieką laryngologa z poradni.

Kariera naukowa Pani dr Agnieszki Hamerlińskiej związana jest z pedagogiką w tym szczegółowo z obszarem szeroko rozumianej logopedii. Zainteresowanie tą problematyką najprawdopodobniej rozpoczęło się w trakcie studiów i doświadczeń zawodowych. Habilitantka w praktyce edukacyjnej i diagnostyczno-terapeutycznej miała możliwość poznania problemów osób z zaburzeniami mowy w tym osób z niepełnosprawnościami oraz z chorobą onkologiczną i rozpoznania potrzeb tych środowisk. Jej powiązania z praktyką w sposób znaczący wpłynęły na aktywność badawczą. Swoje doświadczenia praktyczne oraz wyniki prowadzonych badań Habilitantka prezentowała na konferencjach w ośrodkach akademickich w Polsce i poza granicami kraju. W ciągu ostatnich sześciu lat uczestniczyła czynnie w ponad 20 konferencjach, w tym 8 razy występując na uczelniach zagranicznych.

Dorobek naukowy Habilitantki oraz Jej droga zawodowa sytuuje się w pełni w obszarze pedagogiki, w zakresie logopedii. W swoim dorobku naukowym wyróżnia Ona następujące obszary naukowo-badawcze:

1. Onkologopedia – tworzenie specjalności;
2. Komunikacja z pacjentem w kontekście choroby nowotworowej;
3. Mowa przetykowa i psychospołeczne funkcjonowania osób po laryngektomii całkowitej;
4. Pedagogika dzieci z zaburzeniami mowy;
5. Czynności prymarne. Pedagogika lecznicza.

W ciągu swojego rozwoju naukowo-badawczego, od czasu doktoratu, napisała trzy monografie naukowe (jedna podoktorska)-125 punktów, jedną monografię pod redakcją-5 punktów, piętnaście rozdziałów w monografiach pod redakcją-67 punktów i siedemnaście artykułów w czasopismach naukowych-91 punktów. Jest to satysfakcjonujący dorobek pod względem ilościowym szczególnie biorąc pod uwagę dość krótki czas pomiędzy kolejnymi awansami naukowymi – siedem lat.

Również analiza dorobku naukowego oraz doświadczeń zawodowych dowodzi, że dr Agnieszka Hamerlińska jest pedagogiem zaangażowanym w swoją pracę naukową, poszukującym nowych obszarów badawczych do tej pory rzadko eksplorowanych w obszarze terapii mowy w Polsce. Jej dokonania w tym obszarze wskazują na systematyczność działań, na stawianie sobie kolejnych celów i ich konsekwentne realizowanie na drodze kariery naukowo-badawczej oraz dydaktycznej.

Ocena dorobku naukowego bez monografii habilitacyjnej

Dorobek naukowy dr Agnieszki Hamerlińskiej przedstawiony do oceny to trzy publikacje autorskie oraz jedna monografia pod redakcją przygotowana razem z Małgorzatą Karwowską a także prawie 30 artykułów i rozdziałów w książkach. Z podanej liczby czternaście pozycji było publikowanych w czasopismach, w tym w punktowanych: Journal of Education, Health and Sport (pięć tekstów po 7 pkt.), Logopedica Lodziensa (5 pkt.), Niepełnosparwność i rehabilitacja (7 pkt.), Niepełnosprawność: zagadnienia, problemy, rozwiązania (8 pkt.), Journal of Health Sciences (5 pkt.), Nerolingwistyka Praktyczna (5 pkt.), Kultura i Wychowanie (7 pkt.). Osiem z tych tekstów to publikacje przygotowane we współautorstwie gdzie w każdym przypadku habilitantka określiła swój udział procentowy i jakościowy pracy. W dwóch obszarach naukowych: *komunikacja z pacjentem w kontekście choroby nowotworowej* oraz *mowa przelykowa i psychospoleczne funkcjonowania osób po laryngektomii całkowitej* wskazała tylko teksty autorskie co utwierdza mnie w przekonaniu, że właśnie koncepcja onkologopedii jest Jej oryginalnym wkładem w rozwój dyscypliny pedagogika w zakresie logopedii. W kontekście analizy ilościowej dotyczącej dorobku naukowego Habilitantki wskazać można na pożądany kierunek publikowania wyników badań w czasopismach pedagogicznych i interdyscyplinarnych (z obszaru medycznego). Warto zaakcentować tu dbałość badacza o właściwą proporcję pomiędzy publikacjami w monografiach wieloautorskich i czasopismach naukowych z dyscypliny i dyscyplin pokrewnych.

Monografie autorskie i pod redakcją

Habilitantka przedstawiła do oceny trzy monografie autorskie. Jedna z nich jest efektem badań prowadzonych przed doktoratem i podlegała już ocenie merytorycznej na etapie wcześniejszego postępowania awansowego, druga to publikacja wprowadzająca w autorski obszar badawczy jakim jest onkologopedia oraz trzecia - dysertacja habilitacyjna, która będzie przedmiotem osobnej oceny. Dodatkowo do oceny została przedstawiona praca pod redakcją przygotowana wraz z drugim autorem.

Książka autorska *Onkologopedia. Logopedia wobec chorób nowotworowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, 2015, ss. 169 jest wprowadzeniem w koncepcję onkologopedii. Autorka swoje analizy rozpoczęła od charakterystyki nowotworów głowy, szyi i układu nerwowego odnosząc się do epidemiologii i ich etiologii. Ta część ma w większości charakter sprawozdawczy odnoszący się do literatury medycznej. Jest on jednak niezbędny dla dalszego wyprowadzenia interdyscyplinarnej koncepcji wsparcia i terapii osób z zaburzeniami mowy w chorobie nowotworowej. Kolejny rozdział to opis rozwoju logopedii w Polsce, w którym Autorka wyjaśnia pojęcia stosowane w onkologii i łączy je z logopedią umiejscawiając onkologopedię w naukach społecznych (a nawet jeszcze wężziej w pedagogice). Jak sama wskazuje na stronie 50 uzasadnieniem dla wyodrębnienia się nowej specjalności logopedycznej jest *przede wszystkim specyfika pracy z pacjentami onkologicznymi – dorosłymi i dziećmi, która wydaje się być zdecydowanie inna niż z osobami z zaburzeniami mowy o podłożu neurologicznym. Co więcej w onkologii stosowane są także inne metody leczenia, które w neurologii nie są wykorzystywane. Oznacza to, że specjaliści zajmujący się niesieniem pomocy pacjentom powinni być zorientowani, przez co pacjenci ci przechodzili lub przechodzą – zarówno w aspekcie medycznym (zastosowane zabiegi i leczenie) jak i psychologicznym (proces traumy, adaptacji i osiągania wglądu w chorobę*. W dalszej części Habilitantka definiuje onkologopedię jako *specjalność logopedyczną zajmującą się diagnozą i terapią logopedyczną osób z objawami zaburzeń czynności prymarnych i sekundarnych wywołanych chorobą nowotworową i/lub wynikających z konsekwencji jej leczenia oraz obszar badań, dzięki któremu tworzona jest teoria logopedyczna* (s.51). Interesujący jest również autorski przykład modelu badań w onkologopedii (s.70), w który Autorka wskazuje na zmienne niezależne (choroba, metoda leczenia), zmienne pośredniczące (anatomiczno-czynnościowe, terapeutyczne, psychospołeczne i osobowe) oraz zmienne zależne (czynności prymarne, czynności sekundarne), które kilka lat później (2019) wyznaczyły ramy Jej badań naukowych. W tej publikacji, która w moim odczuciu mogła

zakończyć się na ustaleniach teoretycznych znalazł się krótki i pobieżny rozdział metodologiczno-empiryczny (str. 143-148), w którym Habilitantka dokonała opisu dwóch studium przypadku opierając się jak sama pisze w autoreferacie *na paradygmacie interpretatywnym przyjmując, że podmiotem onkologopedii jest osoba, czyli persona, która w toku swojego życia staje przed problemem, chorobą, jaką jest nowotwór, oraz wyzwaniem – jakim jest konieczność reorientacji życiowej w obliczu nieodwracalnych zmian, które ta choroba niesie*. Jednak ten zamysł analizy jakościowej oceniam nisko. Trudno przyjąć, że to co zaprezentowała na kilku stronach jest pogłębioną jakościową analizą funkcjonowania dwóch osób. Powyższa uwaga nie rzutuje jednak na całościową pozytywną ocenę tej monografii w jej wymiarze teoretycznym.

Dr Agnieszka Hamerlińska przedstawiła do oceny w przedmiotowym postępowaniu również jedną monografię, w której jest współredaktorem. Umieściła w niej również własny tekst naukowo-badawczy. Mając na uwadze pewne wątpliwości związane z oceną redakcji publikacji wieloautorskich należy jednak zauważyć, że podjęcie się pracy organizacyjnej związanej z zaproszeniem do niej specjalistów zajmujących się określoną problematyką jest cenną inicjatywą, której celem jest przedstawienie ich poglądów, refleksji, wyników badań w danej dziedzinie. Stąd tej monografii również poświęcam swoją uwagę. Publikacja opracowana we współpracy z Małgorzatą Karwowską zatytułowana *Interdyscyplinarność logopedii* ukazała się w 2014 roku i jest zbiorem 14 tekstów o zróżnicowanej tematyce, co zostało założone już w tytule. Połowa zaproszonych do współpracy osób to pracownicy Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, druga zaś to naukowcy z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej z Włocławka oraz praktycy z gabinetu logopedycznego w Warszawie. Sam zamysł i przyjęte do monografii teksty są interesujące poznawczo i poprawne z punktu widzenia oceny naukowej. Biorąc pod uwagę autorów zaangażowanych do owej publikacji redagowanej przez Habilitantkę należy podkreślić Jej chęć i gotowość do współpracy ze środowiskiem i ośrodkami naukowymi w Polsce. W tym sensie można stwierdzić, że jest Ona naukowcem, z którym środowisko chce współpracować, którego inicjatywy są przez nie podejmowane, a propozycje współpracy uznawane są za ważne, wartościowe i godne zaangażowania. Podkreślić należy również, że redaktor publikacji zbiorowej jest autorem koncepcji problemowej, odpowiada za jej spójność i wartość poznawczą. Rola redaktora naukowego wymaga również bardzo dobrej orientacji w zakresie zainteresowań środowiska i jego aktualnej działalności badawczo-naukowej.

Teksty w monografiach wieloautorskich i czasopismach

Teksty w monografiach wieloautorskich oraz czasopismach są tekstami o bardzo różnicowanej wartości naukowej. Można jednak wskazać na progres w rozwoju naukowym Habilitantki. Teksty powstałe na początku ocenianego okresu charakteryzują się niższą wartością poznawczą, zaś te tworzone później cechuje większa dojrzałość badawcza. Należy podkreślić, że znajdują się wśród nich teksty prezentujące wyniki badań realizowanych zarówno w modelu pozytywistycznym jak i interpretatywnym. Pomimo wyróżnienia przez Habilitantkę aż pięciu obszarów badawczych Jej zainteresowania naukowe (analizy i badania) właściwie skupione są wokół dwóch głównych zagadnień jakimi są terapia mowy oraz koncepcja onkologopedii w ujęciu teoretycznym, diagnostycznym i terapeutycznym. To wąskie skupienie się na terapii osób z lub po chorobie nowotworowej skutkuje niestety powtórzeniami w opublikowanych tekstach. Widoczne są one między innymi w tekstach zaliczonych przez Autorkę do drugiego obszaru badawczego: *Niepelnosprawność po operacji nowotworu w obrębie twarzy* (2015) oraz w rozdziale z 2014 roku *Trudności w komunikowaniu się osób ze zmianami nowotworowymi w obrębie twarzy*. [w:] red. nauk. D. Baczała, J. Błeszyński. *Komunikacja w logopedii: terapia, wspomaganie, wsparcie - trzy drogi, jeden cel* gdzie odnosi się do badań Pakli, Kłusek i Lewandowskiego (str. 178 i w drugim str. 174). Również w tekstach odnoszących się do teoretycznych analiz i prezentacji koncepcji nowej subdyscypliny co jest niewątpliwym wkładem Habilitantki w rozwój nauki dostrzegam wiele zbieżnych treści: *Onkologopedia. O potrzebie utworzenia nowej specjalności w Medycyna w logopedii* pod redakcją Jacka Błeszyńskiego (2012) oraz *Onkologopedia dziecięca - kierunek badań w logopedii* w monografii pod redakcją Mirosława Babiara i Mirosława Rutkowskiego *Dziecko ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi: pedagogiczne dylematy przestrzeni rozwoju integralnego* (2013). Również teksty dotyczące spożywania pokarmów i połykania (załącznik 5c, 5d) odnoszą się do podobnych obszarów analiz. I tak jak wspominałam wcześniej może to świadczyć o pewnej słabości przedłożonego do oceny dorobku, jednak pomimo tego dostrzegam ich wartość związaną z umiejętnością określania pól problemowych i łączenia ich z praktyką oraz z teoriami wyjaśniającymi. Na uwagę zasługuje wiele teksów, których oryginalność warta jest dostrzeżenia. Zaliczam do nich tekst *Onkologopedia w systemie kształcenia logopedów* w czasopiśmie *Logopedica Lodziensa* nr 2, 2018. W artykule tym Habilitantka dokonała analizy systemu kształcenia logopedów i wskazując na konieczność modyfikacji programów kształcenia w odniesieniu do zmieniającej się rzeczywistości naukowej i praktycznej zaproponowała wprowadzenie onkologopedii jako przedmiotu w

ramach studiów z zakresu logopedii. Interesujące jest tu również porównanie specjalności logopedycznych do odpowiadających im specjalizacji medycznych (str. 54) co potwierdza potrzebę badań interdyscyplinarnych i współpracę w zakresie wsparcia terapeutycznego opartego o nauki społeczne (w tym pedagogikę, psychologię).

Podkreślając wybijający się w większości tekstów Habilitantki paradygmat pedagogiki pozytywnej, paradygmat pozytywnego myślenia i życiowego ukierunkowania (opisywany przez Obuchowską) warto dostrzec tekst *Udział w terapii logopedycznej przejawem motywacji wobec zmagania z niepełnosprawnością na przykładzie osób po laryngektomii całkowitej*, Niepełnosprawność: zagadnienia, problemy, rozwiązania, nr 3, 2018, w którym Autorka zainteresowała się aspektem motywacji, jaką kierują się osoby laryngektomowane uczestniczące w procesie uczenia się mowy. Sytuując swój projekt badawczy w założeniach teoretycznych pedagogiki personalistycznej swoją uwagę skupiła na analizie jakościowej prowadzonych przez 23 uczestników turnusu rehabilitacyjnego (po laryngektomii całkowitej) dzienników, które prowadzili oni przez cały pobyt pod kątem oceny własnej motywacji do podejmowania ćwiczeń logopedycznych. To oparcie się w wielu tekstach na jakościowej analizie przypadków wydaje się być uprawomocnione różnorodnością i indywidualnością doświadczeń osób z chorobami nowotworowymi lub jak sama Habilitantka pisze „ozdrowieńców”.

Artykuły stanowiące opracowania o charakterze teoretycznym, przeglądowym wskazują na dobrą znajomość podejmowanych zagadnień i umiejętność interdyscyplinarnego ich prezentowania. Autorka w swoich analizach teoretycznych, porównawczych i przeglądowych wprowadza czytelnika w problematykę medycznych aspektów chorób nowotworowych mających związek z zaburzeniami komunikacji werbalnej nie zaniebując aspektów pedagogicznych z zakresu terapii logopedycznej i wspierającej funkcjonowanie psychospołeczne tych osób.

Druga grupa to teksty empiryczne. Widać w nich równowagę w przyjmowanych modelach badawczych. Jednak ich analiza wskazuje na pewne niedostatki w zakresie opisów postępowania metodologicznego, które najczęściej odwołuje się tylko do wskazania metody lub techniki oraz wskazania pytań badawczych. W kilku przypadkach, być może z powodu niewielkiej objętości tekstu, brakuje kompletnego opisu zastosowanej procedury badawczej, a zwłaszcza podstaw teoretycznych wybranej strategii badawczej. Problematyka podejmowana

przez Habilitantkę w pracach empirycznych jest zbieżna z obszarem zainteresowań prezentowanym w publikacjach teoretycznych Jej autorstwa.

Ta część dorobku, pomimo pewnych uwag zawartych powyżej daje podstawę do stwierdzenia, że zainteresowania naukowe dr Agnieszki Hamerlińskiej są sprecyzowane i usytuowane w obszarze logopedii skupionej w szczególności wokół zagadnień doświadczeń terapeutycznych osób z niepełnosprawnością i chorobą nowotworową. Bardzo czytelnie można podzielić ten dorobek na dwie części o czym pisałam już wcześniej i dostrzec, że obszar onkologopedii skoncentrowanej na komunikacji opartej o mowę alternatywną stał się zamysłem rozprawy habilitacyjnej, która wyrosła na doświadczeniach praktycznych Habilitantki oraz na Jej modelu teoretycznym nowej subdyscypliny w zakresie logopedii.

Ocena głównego osiągnięcia dr Agnieszki Hamerlińskiej

Mowa przetykowa. Studium onkologopedyczne. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2019, ss. 303

Przedstawiona do oceny dysertacja jest książką oryginalną i nowatorską. I to właśnie ona potwierdza dojrzałość teoretyczną i metodologiczną Habilitantki. Sądzę, że warto tu odnotować, iż zamysł badawczy jest właściwie pierwszą diagnozą podejmowanych działań terapeutycznych z zakresu mowy przetykowej w ujęciu pedagogicznym skoncentrowanym na procesie uczenia się mowy alternatywnej.

Dysertacja habilitacyjna składa się z wprowadzenia, części teoretycznej podzielonej na trzy rozdziały oraz części empirycznej podzielonej na dwa rozdziały i z zakończenia. Struktura pracy jest czytelna, logicznie uporządkowana, spójna. Widoczne jest to, że Habilitantka zmierza się z problematyką bardzo dobrze Jej znaną.

W trzech pierwszych rozdziałach Habilitantka zbudowała teoretyczny kontekst dla podejmowanych empirycznych eksploracji. Dokonała w nim charakterystyki kluczowych dla podjętego problemu badawczego pojęć i kategorii, pokazując sposoby ich rozumienia. Ponadto skonfrontowała je z pojęciami ugruntowanymi w teorii pedagogicznej, socjologicznej, psychologicznej i medycznej, którą Autorka raczej stara się plasować w pedagogice zdrowia niż w czystej wiedzy medycznej. Jednak analiza treści zawartych w rozdziale drugim począwszy od podrozdziału 2. *Zdrowa krtani – rozwój embrionalny, budowa i funkcje* po podrozdział 2.7 *Leczenie – czas z rakiem krtani* pozwala stwierdzić, że one mają głębokie osadzenie w treściach medycznych. Ale dostrzegam i podkreślam tu również koncentrację

Habilitantki na łączeniu zagadnień medycznych ze społeczno-emocjonalnymi trudnościami funkcjonowania osób z usuniętą krtanią. Taką udaną próbą jest analiza trudności związanych ze śmiechem, płaczem i krzykiem opisywanych pacjentów z odniesieniem do koncepcji Plessnera (str. 73) czy Grzybowskiego (str. 74). Nawiązania do pedagogiki zdrowia odnajduję również w przytaczanych koncepcjach zdrowia autorstwa Woynarowskiej, czy w koncepcji holistycznej Bertalanffy'ego.

Rozważania teoretyczne Autorka rozpoczęła od prezentacji założeń onkologopedii i jej powiązań z procesem uczenia się, które definiowała między innymi za Hejnicką-Bezwińską, Milerskim i Śliwskim. Zaprezentowała tu również negatywne aspekty onkologopedii dotyczące afonii i dysfonii. W odniesieniu do aspektu pozytywnego skupiła się na dostrzeżeniu zjawiska kompensacji i strategii kompensacyjnych, które umożliwiają opanowanie nowego sposobu mówienia, jakim jest mowa przełykowa. Bazując na podejściu pozytywnym uzasadniła ten wybór między innymi analizami teoretycznymi prowadzonymi przez Głodkowską w odniesieniu do zmian koncepcji niepełnosprawności oraz odwołaniem do ujmowania niepełnosprawności w kategoriach zdrowia, funkcjonowania i partycypacji społecznej (za Podgórską-Jachnik). Podejście to stanowi ramę teoretyczną dla podejmowanego projektu badawczego, której fundamentalnym założeniem jest paradygmat pozytywnego myślenia i życiowego ukierunkowania. Niepełnosprawność postrzega się tu w kontekście zachowanej sprawności osoby i jej możliwości. Na pozytywną uwagę zasługują analizy dotyczące sfery społecznej, fizjologicznej i psychicznej osób po utracie krtani (str. 126-149).

Analiza rozdziałów teoretycznych wskazuje na rozległą wiedzę i znajomość literatury przedmiotu, dowodzi również o orientacji Habilitantki w poruszanej tematyce i szerokiej znajomości literatury polskiej i obcojęzycznej.

Dalszą część pracy stanowi prezentacja założeń metodologicznych badań własnych. Dr Agnieszka Hamerlińska szczegółowo omawia założenia badawcze oraz organizację badań jasno określając usytuowanie ich w badaniach ilościowych. Wybór tej strategii badawczej jest prawidłowy z punktu widzenia analizowanej problematyki mowy przełykowej osób po usunięciu krtani i rozpoznania czynników osobistych i społecznych wspomagających proces uczenia się tej mowy. W sposób poprawny scharakteryzowała wybraną strategię badawczą wskazując na jej adekwatność w poszukiwaniu odpowiedzi na trzynaście podstawowych pytań badawczych.

Habilitantka poprawnie dokonała wyboru trzech koncepcji teoretycznych stanowiących podstawę badań własnych. Jedną z nich jest teoria społeczno-poznawcza Alberta Bandury, która wyjaśnia podejmowanie i utrzymywanie zachowań zdrowotnych i odnosi się do poczucia własnej skuteczności. Drugą teorią jest model przekonań zdrowotnych (*health belief model*) Irwana Rosenstocka, który zakłada, że prawdopodobieństwo podjęcia zachowań zdrowotnych jest uwarunkowane z jednej strony subiektywnie postrzeganym zagrożeniem chorobą z drugiej zaś bilansem korzyści i strat związanych z podejmowanym wysiłkiem. Trzecią teorią jest kolejna teoria Bandury dotycząca społecznego uczenia się z jej znaczącą rolą zdolności samoregulacji. Wartością jest również odwołanie się do koncepcji psychologii pozytywnej Seligmana. Na uwagę zasługuje również zdefiniowanie pojęcia mowy przelykowej i cech ją określających. Autorka zdefiniowała tu również takie zmienne jak; satysfakcja z życia, poczucie własnej skuteczności, samoocena, poczucie własnej atrakcyjności fizycznej i wsparcie społeczne (str. 186-189) a także określiła zmienne niezależne i zależne (str. 193).

Przyjęte pytania badawcze korelują z założonymi celami i zostały sformułowane raczej poprawnie chociaż ich kolejność mogłaby być nieco zmieniona, pytanie trzecie powinno być na miejscu czwartym. Dodatkowo nie rozumiem dlaczego zostało ono sformułowane jako pytanie rozstrzygnięcia a nie dopełnienia co wydaje się być tu bardziej uzasadnione. Również pytania 12 i 13 umiejscowiłabym przed pytaniami zależnościami. Najsłabszą stroną opisu metodologicznego jest część dotycząca hipotez badawczych. Habilitantka z jednej strony sama wskazuje, że w przypadku pytań pierwszego i drugiego nie formułuje hipotez ale brakuje już takiego wyjaśnienia w stosunku do pytania czwartego i trzynastego. Nie znajduję również uzasadnienie dla hipotezy trzeciej ponieważ dotyczy ona pytania rozstrzygającego oraz hipotez dziesiątej, jedenastej i dwunastej, które odnoszą się do pytań o różnice a nie do pytań zależnościowych. Pozostałe hipotezy obarczone są błędem braku wskazania kierunku i nasilenia zależności badanych zmiennych. Zabrakło tu również uzasadnień dla przyjętych hipotez w odniesieniu do koncepcji teoretycznych i wyników badań z tego zakresu. I nawet jeśli przyjmę, że podejmowane badania są nowatorskie to można było uzasadnić przyjęte założenia odwołując się do teorii i badań dotyczących zaburzeń mowy w kontekście funkcjonowania społecznoemocjonalnego osób poddanych terapii logopedycznej. Jest to niestety częsty błąd popełniany w modelu obiektywistycznym, który charakteryzuje się nieprecyzyjnym sformułowaniem hipotez co rodzi w konsekwencji problemy z ich weryfikacją lub falsyfikacją.

W badaniach Habilitantka wykorzystała zróżnicowane narzędzia adekwatnie dobrane w odniesieniu do problemów badawczych: Skalę Postawy wobec Mowy Przelykowej własnego autorstwa w skład, której wchodzi skala do badania gotowości psychicznej, akceptacji i samooceny mowy przelykowej; narzędzia mierzące obraz własnej osoby dostępne w literaturze naukowej o ustalonej rzetelności i trafności: Skalę satysfakcji z życia (SWLS), Skalę uogólnionej własnej skuteczności (GSES), Skalę samooceny (SES) oraz Skalę poczucia własnej atrakcyjności fizycznej autorstwa Habilitantki. Kolejnym narzędziem była również autorska Skala do badania wsparcia społecznego w uczeniu się mowy przelykowej. Kolejne kwestionariusze odnosiły się do badania i oceny mowy w zakresie artykulacji, prozodii, parafonacji, zrozumiałości wypowiedzi i parametrów mowy przelykowej. W tym zakresie również część wykorzystanych skal diagnostycznych była autorstwa Habilitantki. Narzędzia te zostały dostatecznie opisane.

Badaniami Habilitantka objęła 64 osoby laryngektomowane. W tej grupie 27% stanowiły kobiety a 73% mężczyźni co znajduje uzasadnienie w przytaczanych przez Autorkę danych epidemiologicznych. Jak ona sama wskazuje trudność stanowiło dotarcie do celowo dobranej grupy a także przerywanie badania w trakcie jego realizacji ze względu na trudności emocjonalne związane z odnoszeniem się do własnej choroby nowotworowej (str. 200). Dobór grupy badawczej i jej charakterystyka jest poprawna.

Rozdział piąty (z podziałem na jedenaście podrozdziałów) to analiza zebranego materiału badawczego. Autorka dokonała tu szczegółowej analizy zebranego materiału z wykorzystaniem prawidłowo dobranych technik statystycznych. Prezentacja danych jest uporządkowana, logiczna i nie budzi większych zastrzeżeń. Pewne wątpliwości budzi odniesienie do przyjętych hipotez, które jak już wcześniej pisałam były niedookreślone co zaowocowało tym, że autorka wskazuje na *częściowe potwierdzenie hipotezy* (np.: str. 221, 222, 224).

Jak wskazuje Autorka jednym z najważniejszych wyników badań jest ustalenie, że czynnikami, które determinują skuteczność uczenia się mowy przelykowej są przede wszystkim: *gotowość psychiczna do mówienia mową przelykową, poczucie własnej skuteczności oraz wsparcie społeczne w uczeniu się mowy przelykowej. Co ciekawe, czynniki te nie mają znaczenia oddzielnie. Wynik okazał się istotny statystycznie dopiero wtedy, gdy przeprowadzono regresję, w której ukazano wspólną siłę tych trzech elementów działających wspólnie na jakość mowy przelykowej* (str.249).

Doceniam również wartość podrozdziału 5.11, w którym Autorka wskazuje na wypowiedzi badanych dotyczące ich zdaniem najważniejszych uwarunkowań procesu uczenia się mowy przełykowej. Analiza wypowiedzi swobodnych wskazuje na trudności w tym zakresie oraz na obszary dalszych analiz badawczych, a także może stanowić pewne rekomendacje dla praktyki onkologopedycznej.

Pomimo zawartych uwag natury metodologicznej podkreślam, że zebrane informacje zostały umiejętnie pogrupowane, a część empiryczna potwierdza zaangażowanie badawcze, wysokie umiejętności diagnostyczne Habilitantki w zakresie mowy przełykowej oraz dobre opanowanie warsztatu metodologicznego. Na uwagę zasługuje język, którym posługuje się dr Agnieszka Hamerlińska: przystępny, komunikatywny. Niewątpliwą wartością merytoryczną pracy jest bardzo dobre opracowanie teoretyczne rzadko podejmowanego tematu badawczego oraz konkluzje z badań wskazujące na znaczenie paradygmatu pozytywnego myślenia w teorii i praktyce onkologopedii. Pracę habilitacyjną oceniam zatem pozytywnie, uznaję ją za ważną w obszarze pedagogiki w zakresie logopedii.

Ocena dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego, współpracy międzynarodowej i działalności organizacyjnej

1. W roku akademickim 2018/2019 Habilitantka była uczestniczką programu Erasmus + Staff Mobility for Training (STT) w Katolickim Uniwersytecie w Ružomberku. Tematem wiodącym wyjazdu był temat: Pedagogy of speech therapy.
2. Aktywnie współpracuje z Wielkopolskim Centrum Onkologii w Poznaniu, z Dolnośląskim Centrum Onkologii we Wrocławiu, Uniwersytetem Medycznym we Wrocławiu .
3. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Nowotworów Głowy i Szyi.
4. Została zaproszona do Komitetu Naukowego Sympozjum Fizjoterapia i Onkologopedia w ramach III Ogólnopolskiej konferencji Innowacje w Otorynolaryngologii, która odbyła się w 2019 roku w Poznaniu.
5. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Logopedycznego oddziału Kujawsko-Pomorskiego.
6. Jest opiekunem Logopedycznego Koła Naukowego Studentów UMK w Toruniu.
7. Dwukrotnie została powołana na promotora pomocniczego w przewodach doktorskich, które są w trakcie realizacji (UKW w Bydgoszczy, Centrum Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie w Warszawie).

8. Była organizatorem kilku konferencji, seminariów i innych działań naukowych: Ogólnopolska Konferencja Naukowa Holistyczne spojrzenie na człowieka w obliczu choroby nowotworowej, organizator: Zakład Pedagogiki Specjalnej i Logopedii, Pracownia Logopedyczna UKW w Bydgoszczy, 2017; Konferencja naukowa *Wspomaganie rozwoju dziecka w środowisku przedszkolnym i szkolnym. Współpraca z rodzicami*, organizator: Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Wydział Nauk Pedagogicznych, Katedra Logopedii oraz Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy, 2018; Seminarium logopedyczne: *Spektrum autyzmu*, Zakład Pedagogiki Specjalnej oraz Fundacja ACPL, Bydgoszcz, 2016; *Logopedyczny Tydzień Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego*, organizator Zakład Pedagogiki Specjalnej i Logopedii oraz Pracownia Logopedyczna Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, 2015.

Konkluzje końcowe

Formułując wniosek końcowy dotyczący omawianego tu dorobku naukowego oraz dydaktycznego, popularyzatorskiego i organizacyjnego mogę wskazać, że pomimo wskazanych uwag spełnia on kryteria stawiane postępowaniom awansowym o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Pozytywnie oceniam podstawowe osiągnięcie naukowe uwzględniając złożoną i oryginalną koncepcję badawczą. Doceniam również bardzo dobrą orientację w podejmowanej tematyce oraz umiejętność łączenia teorii z praktyką. Na szczególne uznanie zasługuje autorskie opracowanie koncepcji Onkologopedii i jej systematyczne wdrażanie do praktyki szkoły wyższej oraz praktyki diagnostyczno-terapeutycznej. Oceniając dorobek Habilitantki z perspektywy kilku lat dostrzegam w nim potencjał i dojrzałość do samodzielnej pracy naukowej. Podsumowując chcę podkreślić, że największym walorem recenzowanego dorobku jest poznawcza, społeczna oraz praktyczna ważność podejmowanej przez Habilitantkę problematyki.

Stwierdzam zatem, że zarówno przedstawiony do oceny dorobek naukowo-dydaktyczny oraz główne osiągnięcie naukowe oceniam pozytywnie. Odpowiada on warunkom określonym w Ustawie a także wskazuje na dojrzałość intelektualną doktor Agnieszki Hamerlińskiej i stanowi uzasadnioną przesłankę do wnioskowania o nadanie Jej stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogiki.

z poważaniem

